

70% dintre români sînt nemulțumiți de felul în care trăiesc

pag. 3

Sondaj IRSOP

SAPTAMINAL EDITAT DE GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL

ANUL V • Nr. 26 (229) • 29.VI-05.VII 1994 • 16 pagini • 200 lei

Convorbiri cu MIHAI ȘORA

pag. 8-9

Germani care se întorc în România

ANNEMARIE WEBER

pag. 12

Chișinăul în economia de piață

Reportaj de GEORGE ARUN

pag. 6

Correspondență din Washington

de la VALENTIN FEYNS

pag. 12

România în optimi

Putine lucruri bucură mai mult pe omul politic român decât să i se spună că are "disponibilitate pentru dialog". Din acest punct de vedere, președintele Ion Iliescu este cel mai bun exemplu: neîncetat domnia sa își afirmă direct ori prin purtătorul său de cuvânt marea "disponibilitate pentru dialog".

Disponibilitatea pentru dialog nu este însă o simplă chestiune de voință. Problema adevărată este dacă președintele (dar și alți oameni politici ai momentului) este psihologic și filosofic apt pentru dialog. Vreau să spun de la început că a nu fi apt pentru dialog nu este neapărat un defect. Misticul, sfântul, poetul nu au de ce să practice dialogul. Preotul îl poate practica, dar mai degrabă în chestiuni secundare, ce nu interesează esența credinței sale. Foarte multe activități intelectuale esențiale nu presupun dialogul. Cînd profesorul de matematică demonstrează o teoremă, cînd profesorul de fizică traduce în ecuații un experiment, ei nu dialoghează cu audiența. Cînd expertul în finanțe sau cel în management prezintă un raport, ei nu apelează la dialog. În sfîrșit, majoritatea dintre noi, cînd stăm de vorbă, birfim sau ne sfădim, comunicăm, dar nu dialogăm.

Dialogul autentic este, de fapt, o ocupație puțin frecventă, riscantă, apărută tîrziu și rar în istoria gândirii omenesci. După părerea mea, el presupune patru presupuziții filosofice, relativ greu de acceptat deopotrivă și în toate consecințele lor:

a. Mai întîi trebuie admis că există Adevărul și că acesta este unic. Post-modernistul ce crede în multiplicitatea adevărului, neo-romanticul ce susține că fiecare nație, fiecare cultură, fiecare secol posedă un adevăr propriu, specific și incomensurabil cu celelalte, toți aceștia ies din cîmpul dialogului. De asemenea, scepticul radical, care susține că nu există adevăr, se află în aceeași situație.

b. În al doilea rînd trebuie consimțit că acest unic Adevăr nu este și nu poate fi nici manifest, nici revelat în chip direct sau indirect. Adevărul trebuie imaginat meru în penumbră și ceață, de unde rezultă că toți oamenii se află în eroare. Nici misticul, nici preotul nu pot, din motive leune de înțeles, accepta o asemenea presupuziție, și nici foarte mulți oameni cu totul onorabili ce cred că ei, personal, se găsesc mai aproape de adevăr decît alții.

c. Acum, exact credința în unicitatea Adevărului și în universalitatea erorii deschide calea dialogului. Căci dacă toți greșim, nu toți greșim la fel. Prin punerea laolaltă a greșelilor noastre diferite pare cu putință eliminarea sau măcar reducerea treptată a unora dintre ele. O nouă presupuziție — anume că intersecția erorilor diferite duce la slăbirea lor reciprocă și nu la întărirea lor — pare necesară. Ca să spunem așa, atunci cînd unii sînt orbi și alții sînt surzi, se poate obține normalitatea așezîndu-i pe deficiții împreună. Cred că sînt destui logicieni și filosofi care tind să respingă această presupuziție, ceea ce înseamnă că ei nu vor crede că dialogul este un mijloc important de apropiere de Adevăr.

d. În fine, mai trebuie să consideri și că Adevărul merită a fi căutat, și încă pe o cale atît de anevoioasă, prin punerea laolaltă a erorilor individuale. Trebuie să crezi și să sperî că orbul și surdul nu se vor pîruși sau înșela reciproc. Cîncul ori fratele dintotdeauna al Marelui Inchizitor al lui Dostoievski — ies din cauză.

Prin urmare, scepticul radical, misticul, post-modernistul, romanticul, anumiți logicieni, tehnologii, cinicul și mulți alții sînt, din principiu, refractari la dialog. Partizanul dialogului este un sceptic moderat, care se simte deficiar și mustind de handicapuri. Dar politicianul?

E imposibil de aflat direct dacă Ion Iliescu, spre pildă, acceptă formal presupuzițiile despre care vorbeam. Trebuie însă observat că niciodată în rîstimp de patru ani și jumătate el nu a admis în chip deschis și limpede o importantă eroare personală. Niciodată el nu a recunoscut că, dacă nu ar fi insistat pentru o anumită formulă, lucrurile ar fi putut merge mai bine. Vina pentru nereușitele tranziției este, pentru el, fie rezultatul politicii greșite a guvernelor Roman-Stolojan, fie cel al obstrucțiilor Opoziției, fie are un caracter "obiectiv". S-ar părea, deci, că el nu crede că, la fel ca și ceilalți, se află în eroare, de unde nu se poate ieși decît prin dialog. Ceea ce, cum am spus, nu este neapărat un cusur, mai întîi s-ar putea ca Ion Iliescu să fi avut într-adevăr dreptate; s-ar putea apoi ca, în sine, să se considere că punerea în comun a erorilor reprezintă o procedură mult mai greoaie și mai nesigură decît o "tehnologie a ochirii directe a adevărului", opțiune respectabilă în sine. Decît să așeze laolaltă orbul și surdul, spre a obține deopotrivă vedere și auz, domnia sa presupune, desigur, că dispune de o tehnologie care redă atît vederea orbului cît și auzul surdului. În loc de a căuta o penibilă normalitate prin asocierea handicapurilor, el, în chip optimist și admirabil, crede peșemne că are leacul înlăturării handicapurilor. Și mai știi, poate îl și are!

Grav nu e, prin urmare, că dl. Iliescu (ca și atîția alții de fapt) nu crede în dialog. Supărător este doar că își afirmă mereu așa-zisa "disponibilitate pentru dialog". Domnia sa mimează o concepție pe care nu o posedă ori, pur și simplu, nu înțelege care este sensul ideii de dialog. Declarîndu-se partizan al dialogului, Ion Iliescu vrea să ne convingă, spre a vorbi alegoric, că e ori surd, ori orb, ori ciung, sau are vreo altă precaritate, atunci cînd, în fapt, se simte perfect integru și sănătos. Nu vreau să contest acum că nu ar fi așa. Noi însă, care, personal, ne știm destule neajunsuri, nu-l putem decît invidia pentru sănătate; dar nici nu-l putem trece cu vederea ipocrizia. Asemenea actorului care, la sfîrșitul spectacolului cu Richard al III-lea, își lasă falsul gheob și vine să mulțumească publicului, s-ar cuveni ca și dl. Iliescu să abandoneze în fața electoratului falsa pretenție, în care nu crede deloc, că ar avea vreunul dintre handicapurile care fac dialogul și posibil, și util.

ANDREI CORNEA

Handicapul dialogului

Grav nu e, prin urmare, că dl. Iliescu (ca și atîția alții de fapt) nu crede în dialog. Supărător este doar că își afirmă mereu așa-zisa "disponibilitate pentru dialog". Domnia sa mimează o concepție pe care nu o posedă ori, pur și simplu, nu înțelege care este sensul ideii de dialog. Declarîndu-se partizan al dialogului, Ion Iliescu vrea să ne convingă, spre a vorbi alegoric, că e ori surd, ori orb, ori ciung, sau are vreo altă precaritate, atunci cînd, în fapt, se simte perfect integru și sănătos. Nu vreau să contest acum că nu ar fi așa. Noi însă, care, personal, ne știm destule neajunsuri, nu-l putem decît invidia pentru sănătate; dar nici nu-l putem trece cu vederea ipocrizia. Asemenea actorului care, la sfîrșitul spectacolului cu Richard al III-lea, își lasă falsul gheob și vine să mulțumească publicului, s-ar cuveni ca și dl. Iliescu să abandoneze în fața electoratului falsa pretenție, în care nu crede deloc, că ar avea vreunul dintre handicapurile care fac dialogul și posibil, și util.

ANNEMARIE WEBER

Germani care se întorc în România

Peste două sute de cetățeni străini, majoritatea germani, repatriați sau nou-veniți, ce s-au stabilit începând cu 1990 în Transilvania, sînt cuprinși pînă acum în "banca de date" a doamnei Roth-Höppner. Nu toți se vor înscrie în asociația nou-creată și poate nu toți vor rămîne definitiv în România, dar toți au nevoie de sprijinul celorlalți. "fie și numai pentru a afla că nu sîntem singurii nebuli care s-au aventurat în România", cum s-a exprimat unul dintre membrii fondatori ai asociației.

● Soții Roth-Höppner, domnii Michael Lindner și Michael Kothen, doamna Gerlinde Gabler-Braun împreună cu alte cîteva zeci de cetățeni germani au înființat de curînd asociația nelucrative "Arca lui Noe - Asociație de sprijin al persoanelor ce se repatriază ori se stabilesc în România". Arca lui Noe - simbolul speranței într-o lume rătăcită de haos - nu a fost ales întâmplător pentru numele asociației: cei mai mulți dintre membrii fondatori sînt creștini activi și oameni devotați speranței. Ei vor ca prin exemplul muncii lor fie să demonstreze etnicilor germani în ale căror comunități s-au (re)integrat că existența multiseculară a acestora în România nu s-a terminat, ci, dimpotrivă, merită reînnoită, fie să ajute la depășirea crizei economice și morale în care se află societatea românească în general. În preambulul statutului asociației se stipulează, ca unul din scopurile de bază, "crearea unei imagini mai bune - deci corecte - a României în străinătate". Pentru asociați, această sintagmă nu este deloc o formulă de politețe. "Este în interesul nostru de oameni de afaceri ca această imagine să se îmbunătățească, pentru ca partenerii noștri din afară să ne ia în serios și să ne acorde încrederea cuvenită", explică domnul Kothen. În plus, asociații se vor informa reciproc asupra formalităților necesare înființării unei firme sau stabilirii în România, despre legile în vigoare, despre asigurările sociale din țară, despre piața muncii. Ei vor putea să-și reprezinte interesele atît față de autoritățile române cît și față de cele din Germania sau chiar față de forurile europene și-și vor putea crea un lobby pentru rezolvarea problemelor lor.

● Doamna Gerlinde Gabler-Braun a venit din motive umanitare în România, aducînd în 1990 ajutoare la o casă de copii din județul Hunedoara. Cu timpul, ea a constatat că un ajutor adevărat nu se poate rezuma doar la niște transporturi de ajutoare. Astfel s-a decis să se mute definitiv în România. Doamna Gabler a învățat perfect românește, s-a convertit la ortodoxism și conduce astăzi căminul de bătrîni (în construcție) al Bisericii Evanghelice din Sibiu. Problema ei (și, bineînțeles, nu numai a ei) este refuzul statului român de a se implica în subvenționarea lăcașurilor sociale înființate și conduse de către particulari. Ceea ce în Occident este considerat un lucru normal, fiind soluția cea mai eficientă și mai comodă pentru stat de a se achita de datoria sa față de indivizi-problemă ai societății (răspunderea gestionării banilor statului revine particularului, care pe deasupra mai investeste și ei bani și inițiativă în proiectul pe care-l consideră ca fiind al lui), în România, din contră, este considerat ori drept o imixtiune a particularilor (chiar "străinilor") în treburile statului, ori statul nu se interesează deloc de căminele înființate de particulari, considerîndu-le a fi ceva strict privat (adică "treaba lor").

● Michael Lindner este un tînăr agricultor german (cu diplomă) care se pregătește să înființeze la Cisnădoara, lângă Sibiu, prima școală agricolă din zonă ce urmează să funcționeze după principii biodinamice. El s-a asociat cu cîteva localnici, care însă își mai așteaptă titlurile de proprietate, așa încît înființarea gospodăriei agricole-școală mai trebuie să aștepte și ea. Între timp, Michael Lindner confecționează într-un atelier din Deva agregate agricole speciale, și anume pentru tracțiunea cu cai. Din experiența sa de agricultor în Germania și în Norvegia, o familie poate trăi - poate trăi chiar bine - din cîteva hectare de pămînt, dacă se dedică exclusiv agriculturii și o face cu cap. "Agricultura după orele de serviciu, așa cum se practică aici, nu poate da randamentul necesar", consideră tînărul Lindner.

● Maria Luise Roth-Höppner este astronom de profesie. Fiind implicată într-unul din vestitele procese politice ale regimului comunist, nu și-a putut exercita profesia (și nici o altă meserie cît de cît intelectuală) în România. N-a văzut atunci altă soluție decît emigrarea în Germania. După 1989 a revenit imediat în țară, împreună cu soțul ei, neamț-neamț din Hamburg, care și-a pus la bătaie banii dintr-o moștenire pentru a înființa o firmă din care cei doi să poată trăi. HORA este astăzi cea mai bună adresă în Sibiu pentru culegerea computerizată de texte și tipărirea de diferite programe și broșuri. Domnul Höppner s-a gândit să solicite cetățenia română, ceea ce din partea statului român n-ar fi nici o problemă, dar, acceptînd-o, riscă să piardă cetățenia germană, Germania neacceptînd dubla cetățenie decît în cazuri excepționale.

● "Niciodată n-am fost mai fericit în viața mea și niciodată n-am fost mai sigur că ceea ce fac este exact ceea ce trebuie să fac", declară Michael Kothen, un întreprinzător german care a înființat în 1993 o mică firmă la Daia, într-un sat de lângă Sibiu, unde produce pile cosmetice, cum se oferă clienților, pe lângă periuța de dinți, în hotelurile bune din Occident. Fiind un tip pragmatic, și ca fost muncitor care cunoaște mentalitatea omului necăjit, Michael Kothen se descurcă foarte bine în sistemul nostru balcanic. În toamnă, firma sa va produce truse complete de manichiură. "Trebuie să recunoașc, n-am venit din motive umanitare în România, ci am venit să fac bani, dar dacă firma mea prosperă, aceasta nu este deloc în detrimentul oamenilor de aici!" Problema principală a întreprinzătorului Kothen este la ora actuală lipsa unui personal calificat după nevoile economiei de piață: competent, disciplinat și cu inițiativă. "Nu găsești un comerciant ce lăuna sau un manager de calitate. Din păcate, economiștii dvs. cu diplomă nu prea au habar de economia adevărată!"

FOTBAL

CORESPONDENȚĂ
DIN WASHINGTON

VALENTIN FEYNS

Echipa de fotbal a României s-a calificat în optimi

Washington, două ore după meci. Am trăit într-un grup de româno-americani schizofrenica experiență de a-i urmări pe "ai noștri" jucînd contra "alor noștri". Mi-aduc aminte cum, urmîrînd tot la televizor tragerea la sorți, mă rugam: "Doamne, nu ne face figura asta!". Bineînțeles că ne-a făcut-o.

Așa că am apucat ziua cînd i-am văzut intrînd pe teren în două și-uri: în stînga "ai noștri", în dreapta "ai noștri". Parcă "ai noștri" sînt ceva mai înalți, dar e greu de spus.

Începe jocul. "Ai noștri atacă", "ai noștri" se apără, pe urmă se inversează. Soarele ne bate în același timp în ochi și în ceață; vîntul ne bate în același timp din față și din spate. "Al nostru" îl dribleadă pe "al nostru", care se întoarce și-l cotonește. Arbitrii nu fură, dar la ce alteeva te poți aștepta. Ne rugăm să se amine marcarea primului gol.

Mîncăm alune și bem bere, facem mizerie pe covor și lăsam cercuri ude pe mobile, fumăm și ridem de bancuri vechi. Chestii pe care le fac bărbaiții de pe toate meridianele cînd se uită la meci. Nu facem pariuri, deși de obicei sîntem gata să pariem și dacă mîine e marți sau nu.

"Cu cine țiiți?" întreb. Tăcere. "Cu tricolorii" zice un șmecher. Care tricolorii, toți sînt tricolori. Pe lângă roșu și albastru, unii au alb, alții au galben. "Să cîștige aia cărora le pasă mai mult" zice un statistician: "cu patru zile înainte de începutul campionatului, 70 % din adulții americani nu știu

ca se joacă în Statele Unite și peste 50 % nici nu intenționează să se uite la vreun meci". "Da", zice alt deștept, "dar procentajele care rămîn reprezintă mai mult decît populația României". De unde se vede că nu e greu să dai din gură cînd nu vrei să spui la ce te gîndești. Horia Pușcașu, de la Vocea Americii, a spus-o foarte frumos: "N-am să spun la nimieri cu cine ții; nici măcar mie". "Eu aș vrea să lasă meci nul" zice altul. Ne uităm cam strîmb la el. "Ce", zice, "n-am voie să am și o nevastă și o iubită?". Ai voie, cum să n-ai, dar vine ziua cînd vă întîlniți toți trei la o petrecere și vezi tu atunci meci nul.

Un prieten american (american-american, născut dintr-un tată german și o mamă italiancă) mi-a spus: "Uită-te la meci cu ideea că indiferent cine cîștigă, n-ai cum să pierzi". N-avea dreptate. Indiferent cine cîștigă, n-aveam cum să nu pierdem. N-am fi vrut să fim puși în situația asta și o să încercăm să uităm cît se poate de repede.

Meciul s-a terminat și ne-am dus acasă.

Probabil "Cu cine ții?" și "Care sînt ai noștri?" sînt două întrebări prea diferite. Una s-a terminat, provizoriu, după 90 de minute; cu cealaltă trăiești toată viața. Poate că se poate ca și unii și alții să fie "ai noștri". Poate că nu se poate. Poate că unii încep să nu mai fie și ceilalți nu sînt încă. Poate că ne amăgim că ajunge să vrem. Poate că tot ce putem face e o cerere, și "ei" decid dacă mai sîntem sau dacă am devenit "de-ai lor".

Uite de aia am fi vrut noi ca România să cadă în grupă cu Germania. Am fi pasat cu plăcere problema amicilor de la Europa Liberă la München. Poate mai e timp.

INSTITUTUL DE STUDII SUD-EST EUROPENE

Bd. Republicii nr. 13

CENTRUL DE STUDIU AL MENTALITĂȚILOR EUROPENE

din cadrul UNIVERSITĂȚII BUCUREȘTI
vă invită să audiați conferința susținută de domnul
AURELIAN CRĂIUȚU, doctorand în științe politice
la Princeton University

despre
**CULTURA POLITICĂ ȘI SOCIETATEA POST-COMUNISTĂ: DE LA
CLIENTELISMUL POLITIC LA SOCIETATEA CIVILĂ**
Conferința va avea loc în sala Institutului de Studii Sud-Est Europene,
în ziua de 30.06.1994, ora 11.

